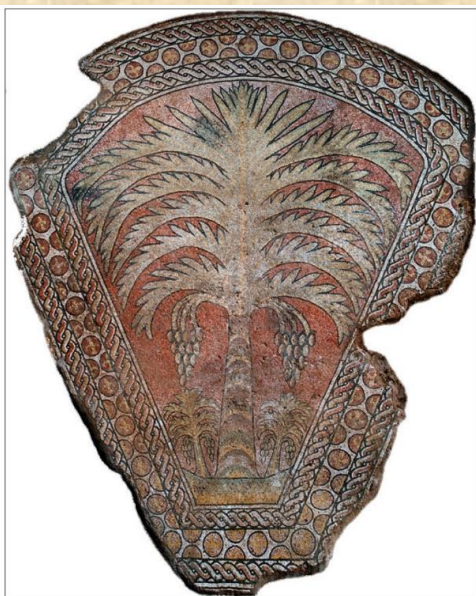

מבט קצר (מאד) על התמר במקורות המוסלמיים - ד"ר ירון עובדיה

עץ התמר אופייני לנאות המדבר של מדבריות המזרח התיכון וכמובן של חצי האי ערב, שם נולד האסלאם. לאחר מכן, כאשר התפשט האסלאם למזרח התיכון ובירת האימפריה האסלאמית עברה לדמשק ולבגדאד, המשיך התמר ללוות את המוסלמים, ועל כן שפע של מקורות מוסלמיים מדברים על התמר בצורה זו או אחרת. בסקירה קצרה זו נביא מעט מהמקורות האלו: בסורת המקנה (פרשה מס' 6) בקוראן מבהיר הנביא מוחמד למאזינים מהו מהותו של האל. הוא מבשר להם שהאל הוא בורא כל הנראה והבלתי נראה, הוא יוצר גרמי השמיים וכמו כן נאמר ש"אלוהים מבקע את גרעיני הדגן והדקל, ומוציא את החי מן המת ... הוא אשר הוריד מן השמיים מים, ובהם הנבטנו צמחים מכל מין, והצמחנו עלווה ירוקה אשר מתוכה יעלו שיבולי גרעינים, ומעץ התמר, מפקעיו, הצמחנו אשכולות תמרים בהישג יד ...". כך מבשר הנביא מוחמד למאמיניו שהשפע בא מהאל, וממנו בלבד, ודוגמה מובהקת לכך זה יכול התמרים. בהמשך, מדגיש שוב הנביא את השפע האלוהי בעזרת הצמחים ואומר למאזינים בסורת הדבורה (פרשה מס' 16): "הוא אשר הוריד לכם מן השמיים מים אשר מהם תשתו ומהם יצמחו עצים אשר תרעו בינותם, ויצמיח לכם בהם את זרע הארץ וזיתים ועצי תמר וגפנים, וכל פרי למינהו. בזאת צפונים אותות לאנשים הנמלכים בדעתם."

בסורת מרים (פרשה מס' 19) מסופר על נס שקרה למרים, אמו של ישוע. שם מסופר שמרים (מריה) הייתה בדרכה "וחבלי הלידה פקודה אצל גזעו של דקל, ואז אמרה, מי ייתן ומתי לפני כל זאת ...". האל שומע את תחנוניה ונענה לסבלה ואומר

"פסיפס הדקלים"

לה לאכול מן התמרים. כך הוקל לה והיא ממשיכה בדרכה. מעניינת העובדה שבספרות החיצונית לברית החדשה מסופר אותו הסיפור בדיוק, ולזכר אותו אירוע נבנתה בתקופה הביזנטית כנסייה המנציחה את הסלע עליו ישבה מרים – כנסיית קתיסמה. שרידי הכנסייה נמצאים בין ירושלים לבין בית לחם, המקום נחפר על ידי רשות העתיקות בראשותה של רינה אבנר, אשר חשפה רצפת פסיפס מעוטרת בדקל עם פירות¹.

בספרות דברי הנביא (חדית') מוזכרים התמרים בעשרות אזכורים שונים ונביא כמה מהם: "אמר הנביא: מי שאוכל בבוקר דבר ראשון שבעה תמרים כבושים, לא יפגע בו סם או כישוף כל אותו היום עד הלילה." בספרות המוסלמית ובמסורת מדגישים שאין לאכול מספר זוגי של תמרים היות שהדבר אינו טוב לבריאות. באחד מאמרותיו אמר הנביא: אללה הוא אחד (אי-זוגי) והוא אוהב את האי-זוגי: *إِنَّ اللَّهَ وَتَرَّ يَحِبُّ الْوَتَرَ*. מסוגה זו ידועה עוד אמרה

שיש בה דמיון רב למקורות היהודיים: "אמר הנביא: אדם מאמין הקורא את הקוראן משול לאתרוג, שריחו טוב וטעמו טוב. מאמין שאינו קורא את הקוראן משול לתמר, שאין לו ריח אבל טעמו מתוק. אדם צבוע הקורא את הקוראן משול

¹ התמונה מתוך דו"ח רשות העתיקות: <http://www.antiquities.org.il/images/archinfo/091-120/110.pdf>

לריחן, שריחו טוב וטעמו מר. ואדם צבוע שאינו קורא את הקוראן משול לפקועה, שאין לה ריח וטעמה מר. " מעניין הדמיון למדרש בספר ויקרא רבה שם נאמר כך: "מה אתרוג זה יש בו טעם ויש בו ריח כך ישראל יש בהם בני אדם שיש בהם תורה ויש בהם מעשים טובים. כפות תמרים אלו ישראל, מה התמרה הזו יש בה טעם ואין בה ריח כך הם ישראל יש בהם בני אדם שיש בהם תורה ואין בהם מעשים טובים. וענף עץ עבות אלו ישראל, מה הדס זה יש בו ריח ואין בו טעם כך ישראל יש בהם בני אדם שיש בהם מעשים טובים ואין בהם תורה. וערבי נחל אלו ישראל, מה ערבה זו אין בה לא טעם ולא ריח כך הן ישראל יש בהן בני אדם שאין בהן לא תורה ולא מעשים טובים."

באותו הקשר, נהג הנביא מוחמד לשבור כל ערב את צום הרמדאן באכילת תמר אחד או שלושה (ובמקורות מסוימים שני תמרים), ולאחר מכן לשנות, לנוח ואז להתפלל ולאכול. שבירת הצום על ידי תמר נהוגה בעולם האסלאם עד היום. לדבריו של הנביא, אכילת תמרים לאחר הצום תביא ברכה ושתיית מים תביא טהרה. דת האסלאם נוסדה במדבר, והתמר, כידוע, הוא עץ הצורך מים רבים, בעיקר בעונת הגידול. על כן נאמר במקורות המוסלמים שעץ התמר הוא סמל למקום עם מים, למקום עם לחות, רטיבות או מי תהום גבוהים, שם אפשר לחפור בארות.

קצת אקטואליה:

בעקבות הסכם הנורמליזציה עם איחוד האמירויות ועם בחרין, הבאתי כאן את צילום אחד משלושת איי התמר שבדובאי. האיים המלאכותיים נבנו בעשור הראשון של המאה ה-21, ומשמשים לתיירות ולמגורים. דמות הדקל אופיינית לחקלאות באזור זה.²

את דגלה של סעודיה כולנו מכירים, אך הסמל של

הממלכה פחות מוכר. בסמל הממלכה שתי חרבות ומעליהן עץ דקל. החרבות מסמלות את הכוח ואת ההקרבה והדקל את החקלאות, הצמיחה והצדק.³

ונסיים באמרה של הנביא מוחמד המשווה בין בני האדם לבין עץ התמר:

בני האדם מחולקים לזכרים ולנקבות ואין להם ילדים אלא בהפריה, וכך גם התמר; ובני האדם, כמו התמרים, מתים אם כורתים את ראשם; והלב של שניהם ימות כאשר הם נחשפים למכה חזקה; והאדם אינו יכול לפצות על גדיעת איברים, כפי שהתמר אינו מגדל מחדש נצר מגדמיו; ולאדם יש שיער הדומה לסיבים, כפי שיש בדקלים; והתמר משמש לרפואת אנשים חולים.

² התמונה מתוך: <https://rotana.net/%D8%A7%D9%84%D8%A5%D9%85%D8%A7%D8%B1%D8%A7%D8%AA-6-%D8%A5%D9%86%D8%AC%D8%A7%D8%B2%D8%A7%D8%AA-%D9%84%D8%A7-%D8%AA%D8%B6%D8%A7%D9%87%D9%89-%D8%A3%D8%A8%D8%B1%D8%B2%D9%87%D8%A7-%D9%85%D8%AF%D9%8A/>

³ התמונה מתוך: <https://www.almuheet.net/5492/>